

STATSMINISTERN

Anförande vid Utrikes-
politiska föreningen i
i Uppsala 1972-04-13

Med reservation för hörfel

Neutraliteten och svensk neutralitetspolitik är i och för sig ingen ideologi. Den är ett medel för att förverkliga vårt nationella oberoende, vår nationella frihet och också ett medel för att främja vår medverkan i ett aktivt internationellt samarbete. Neutralitetspolitiken har en mycket lång historisk tradition. Den är starkt förankrad i människornas medvetande, anses ha en väsentlig del i vår långa fredsperiod. Den är betingad av vårt lands geografiska och strategiska läge i skärningspunkten mellan stormaktsblocken.

På det sättet främjar neutralitetspolitiken våra egna intressen. Men vi kan också med skäl säga, att den har bidragit till lugnet och stabiliteten i vår del av världen. Om man följer den parameter som har skiljt de båda stormaktsblocken över klotet, så kan man konstatera att det varit oroligheter, konflikter, strider längs hela gränsen under det kalla krigets tid. Ett av de få områden där det rått lugn har varit den skandinaviska halvön. Och därtill har med säkerhet bidragit det vi brukar kalla för den nordiska balansen.

Man har England, som är full medlem av NATO, med fullt utbyggt bassystem. Man har Danmark och Norge, medlemmar av NATO men med inga baser under fredstid

och vissa andra begränsningar. Vi har Sverige med neutralitetspolitik och ett relativt starkt försvar. Vi har Finland med sin neutralitetspolitik, vissa begränsningar när det gäller försvaret och sitt speciella vänskapsavtal med sin mäktige granne. Och sedan Sovjetunionen som ju otvivelaktigt är medlem av Warszawa-pakten. Denna balans har varit ett led, en viktig del av freden i norra Europa.

När jag reste omkring i en rad huvudstäder för nu precis två år sedan, så hade jag som ett av huvudsyftena att fråga regeringarna ute i Europa: Om ni bortser från Sveriges intressen och ser det ur er synpunkt, är det i ert intresse att vi fast och konsekvent fullföljer vår neutralitetspolitik? Eller anser ni att vi bör lämna den? Är det i ert intresse att vi lämnar den och ansluter oss till något av de stora allianssystemen.

För en del år sedan kanske det hade rått tvekan på den punkten. Men nu fick jag ett fullkomligt entydigt svar, vare sig det var i London eller Paris, Bonn eller Moskva, att det är i vårt intresse att vi fullföljer er politik, därför att den bidrar till den europeiska fred som vi alla önskar. Neutraliteten i krig - ett folkrättsligt begrepp - förutsätter alliansfrihet i fred. Vi kan icke förbereda militär hjälp eller militärt samarbete med något av stormaktsblocken under fredstid. Eller vidta åtgärder som skulle göra att det tedde sig som om vi anslöt oss. Ett slags hemligt förbund med någon av militär-

pakterna. På den punkten hade vi livliga diskussioner när det begav sig med förre högerledaren Hjalmarsson, som vi diskuterade möjligheten att gemensamt befästa Bornholm med och ha vissa samarbeten när det gällde vapenbärare och annat med NATO.

Det förutsätter också att vi har ett efter våra förhållanden starkt försvar. Sverige får inte bli ett militärt vakum, som kan fresta stormakterna att bemäktiga sig vårt territorium i fredstid, om inte annat så för att hindra att den andra parten gör det. Misstänksamheten är stor. Vi har alltså tagit på oss mycket stora uppoffringar, det svenska folket, för försvaret. Slår man ut det per capita så är näst efter Sovjetunionen, USA och Israel Sverige det land som har de största försvarsutgifterna per invånare.

Det här räcker ändå inte. Man har brukat uttrycka det så, att om man skall bevara trovärdigheten för neutralitetspolitiken och för fastheten i neutralitetspolitiken, så kräver den en betydande omsorg redan i fredstid. Man får inte skapa misstro hos något av blocken eller förväntningar hos ett annat att vi skall vara beredda att avvika från den valda handlingslinjen vid ett visst tillfälle. Det här finns det många historiska exempel på. Torsten Niel, tror jag, visar i sin bok om Sverige under första världskriget, att regeringen hade skapat stora förväntningar hos tyskarna att vi skulle vara neutrala på tysk sida, vilket ledde till långtgående krav

och å andra sidan en stor misstro från de västallierade sidan, därför att de trodde att regeringen spelade under täcket med tyskarna, vilket de inte gjorde. Vilket ledde till svårigheter med dem.

Det gäller att föra denna med konsekvens och inte skapa vare sig förväntningar eller misstro. En sådan här neutralitetspolitik innebär ju dock icke en isolering från omvärlden. Typiskt för efterkrigstiden var att vi har kunnat förena neutralitetspolitiken eller den alliansfria utrikespolitiken med ett allt starkare engagemang i det internationella samarbetet.

I första hand har det naturligtvis gällt de nordiska länderna. Internationalismen den börjar ju i kölen eller Öresund, Ålands hav. Det nordiska samarbetet har under de sista 20 åren varit ganska fullt av grandiosa misslyckanden, men samtidigt ganska påtagliga praktiska resultat. Vi försökte -49 skapa ett skandinaviskt försvarsförbund. Det fanns mycket starka skäl för det. Det gick inte, sprack i sista stund, därför att den norska regeringen valde en annan handlingslinje. Men istället för det nordiska försvarsförbundet fick vi ett praktiskt samarbete när det gäller passfrihet, arbetsmarknad, sociallagstiftning osv. Under hela 50-talet så försökte man skapa en nordisk tullunion. Det misslyckades också. Mycket därför att den norska industrin trodde att den svenska konkurrensen skulle bli övermäktig. Men i stället för tullunionen så fick man EFTA. Vilket i praktiken raserade tullarna mellan de skandinaviska länderna och har haft

en fullkomligt dramatisk effekt på den internordiska handeln.

Vi försökte skapa Nordek och det var ett färdigt avtal. Och det var otroligt nära att det lyckades och det tillhör mina verkligt stora besvikelser att det i sista stund gick i stöpet. För det tror jag hade varit till gagn för alla Nordens folk. Men det var krafter, vilka jag inte har någon möjlighet att utöva inflytande, som i sista hand spräckte det avtalet. Vad vi får i stället vet vi ännu inte. För nu är alla de nordiska länderna helt upptagna med sina respektive förbindelser med EEC. Men vi ska inte låta oss förhäxas av EEC-frågan. Jag sa på Nordiska rådet, och det vann anslutning, nu i februari, att vad som än inträffar och vilken anslutningsform våra länder än väljer till EEC så är de reella problemen kvar, dvs. de mycket starka tendenser till koncentration av makt och ekonomiska resurser till Europas kontinent. Och ska vi skapa en motvikt i Norden till denna koncentrationsprocess, centraliseringsprocess, så måste det ske på samverkans grund, oavsett anslutningsform. Och därför måste vi börja utforma en gemensam näringspolitik, regionalpolitik och miljöpolitik. Och det förslaget vann Nordiska rådets bifall och nu har man satt igång det praktiska arbetet på det. Det är naturligtvis viktigt. Det är klart att skilda lösningar i EEC-frågan det kan skapa starka splittringstendenser i Norden. Vi har alltid försökt bekämpa eller motverka de centrifugala krafterna i Norden, som skapas av olikheterna

i vår säkerhetspolitik. Man ska inte underskatta riskerna, men därför gäller det att ta fatt på de konkreta samarbetsuppgifterna.

Utöver Norden så har vi ett samarbete, naturligtvis, i Europa. Jag sade någon gång att om vi ska kunna leva upp till vårt europeiska ansvar och spela en roll i Europa, så krävs det att vi erkänner vår europeiska identitet. Vi kan inte ställa oss utanför den europeiska verkligheten. Vi tillhör den, vi tillhör Europa på gott och ont. Och vi kan inte föra en politik som efter våra förutsättningar främjar avspänningen och det fredliga samarbetets sak om vi samtidigt försöker hålla en distans till utvecklingen i vår världsdal. Tvärtom är det först när vi är beredda att fullt bära vår del av ansvaret för Europas utveckling som vi kan bidra till ett stärkande av fredens och framstegens sak. Detta europeiska ansvar kommer till uttryck i dagens läge i framför allt två frågekomplex. Det ena är samarbetet, västeuropeiska ekonomiska samarbetet. Det andra är avspänningen mellan öst och väst i Europa.

För närvarande så diskuterar vi ju livligt EEC-frågan här i landet. EEC uppstod ju som en fredsrörelse. Det var en äkta idealism för att skapa fred mellan Frankrike och Tyskland som i hundratals år hade varit inblandade i konflikter med varandra. Icke en gång till sa man sig. Och alltså måste man skapa ett ekonomiskt samarbete och ett

politiskt samarbete som närmade dessa båda länder till varandra. Och det var väl ursprungligen den emotionella, den ideologiska drivkraften till EEC:s skapande och det har vi ingen anledning annat än att acceptera och respektera. Sedan skapade man 6-statsmarknaden, alltså det blev lilla Europa med 6 länder. De som stod utanför bildade EFTA. Nu har man alltså fört dessa förhandlingar. Efter tredje omgången lyckades det och nu skall England inträda i EEC. Där blir det väl ingen folkomröstning. I Norge och Danmark skall man ha folkomröstning och folken skall bestämma hur man skall ha det. Man har ibland sagt att Sverige bör bli medlem av EEC. Det kan vi, enligt min bestämda uppfattning, inte bli helt enkelt därför att det strider mot vår grundläggande neutralitetspolitik. Man kan icke förena fullt medlemskap i EEC och en fortsatt neutralitetspolitik. Det kan illustreras ganska enkelt med deras utrikespolitiska samarbete. Man har bestämt att medlemmarna i EEC skall eftersträva en gemensam utrikespolitik och inleda ett samarbete som syftar till denna gemensamma utrikespolitik. Och man har börjat, haft möten, man utformade t ex en resolution i Mellersta Östernfrågan, som hade varit helt omöjlig med hänsyn till medlemmarna i den svenska regeringen att skriva under. Man har diskuterat om icke man skall kunna utforma en gemensam EEC-linje inför en säkerhetskonferens. Det är inte så konstigt att man gör det, de är ju alla medlemmar i Atlantpakten. Mer än Irland som är i en speciell situation.

Och de är vana vid att ha utrikespolitiskt och säkerhetspolitiskt samarbete. Och alltså när man talar om att utforma en gemensam EEC-position inför säkerhetskonferensen, om vi sutte med där, så skulle vi komma i den utomordentligt egendomliga situationen att först skulle vi sitta och utforma en gemensam västpolitik inför säkerhetskonferensen, sedan skulle vi åka till säkerhetskonferensen och ta på en ny hatt och plötsligt vara ett neutralt land. Det som ytterligare understryker det är det faktum, att man nu allt klarare har börjat tala om att även kunna införa ett försvarspolitiskt samarbete inom ramen för EEC. Det är inte heller så konstigt utifrån deras utgångspunkter, och därför har premiärminister Heath nu i ett stort antal anföranden sagt att detta blir en av de viktiga framtidsuppgifterna att utforma en europeisk försvarspolitik inom ramen för EEC. Även Willy Brandt har varit inne på samma tema. Det är ju inte så konstigt för dem som alla är medlemmar av en militärallians, men det är helt omöjligt naturligtvis för ett neutralt land som Sverige att delta. Där har vi identiska synpunkter med de andra neutrala länderna Schweiz, Österrike och Finland. Denna synpunkt står ju också 90 % av riksdagens ledamöter bakom. Ibland så har man sagt - senaste tiden har man försökt tolka opinionsundersökningar som har gjorts - att svenska folket skulle vara på väg bort från neutraliteten. Som den som har utfört opinionsundersökningar själv har konstaterat, så är det en alldeles felaktig tolkning. Visar den något, så är

det att en överväldigande majoritet sluter upp bakom neutralitetspolitiken. På den fråga som var: "Tror Ni att i långa loppet, alltså på lång sikt, det är en fördel för Sverige att vara med i EEC", där man trodde med hänsyn till den allmänt positiva inställningen att det skulle vara en väldig majoritet, så var det inte mer än 40 % som svarade ja och 32 % som sade nej. Då hade man alltså inte infört neutralitetsfrågan i sammanhanget.

Men det intressanta - som Tage Erlander påpekade häromdagen - är uttolkarna av undersökningen. En rad tidningar som säger att nu är neutraliteten i gungning, det är det som är det överraskande. Det verkar som om dessa borgerliga tidningar skulle glädjas åt att vi övergav neutralitetspolitiken. De som nu framträder som våra läromästare på området är mirakulöst nog precis samma tidningar som energiskt drev Sveriges anslutning till Atlantpakten när det begav sig för en del år sedan. De har aldrig varit några vidare läromästare i svensk neutralitetspolitik.

Det andra är det resonemang som säger att neutraliteten är en helig ko, som man inte får diskutera. Mitt svar är att visst får man diskutera den, om det är lämpligt att vi skall föra neutralitetspolitik eller inte. Men då får man ju framföra argument och man får ju vänja sig vid motargument. Men det blir en lite underlig diskussion när man diskuterar det här och man framför argumenten för neutralitetspolitiken och så får man svaret - inte motargument utan svaret - att det är en helig ko som inte får diskuteras, visst, gör det då.

Så säger man, att då är vi dåliga européer. Det är fel på många olika sätt. För det är ett faktum: schweizare är lika goda européer fastän de inte är med i EEC. Människor som lever i Polen och Ungern är också goda européer. Det är inte det som konstituerar om man är en god europé eller inte. Utan det är respektive länders faktiska, strategiska och geografiska förhållanden. Jag har upptäckt när jag träffar mina kolleger i EEC att de ofta är vänner från studentåren som tillhörde samma organisationer. Konstaterade när jag träffade ordföranden i EEC:s ministerråd, Thorn från Luxemburg, att vi första gången hade sammanträffat på Conference Européen des Etudiants i Nancy i november 1951, och vi diskuterade Europa. Och vi konstaterade att skillnaden är ju inte hurvida den ena är en god europé eller någon annan, utan skillnaden är den, att vi har helt olika förutsättningar för våra länders grundläggande säkerhetspolitik.

Eftersom medlemskap är uteslutet så söker vi istället ett bättre ekonomiskt samarbete. Och jag kan inte se något skäl mot detta. Sverige är en gammal frihandelsnation, som har tagit på sig påfrestningarna av att öppna sina gränser för utlandet. Tagit på de påfrestningarna i medvetande om de fördelar som en rationell arbetsfördelning innebär. Och därför söker vi ett vidsträckt ekonomiskt avtal. Bland annat i dessa syften var jag nere i Tyskland för att diskutera häromdagen. Det dröjer ännu innan vi får se resultatet.

Men så mycket står redan klart, att vårt avtal kommer att innebära utomordentligt påtagliga fördelar för svensk industri, som får tillgång till en europeisk marknad på 300 milj människor, som man tidigare fått klättra över betydande tullar för att nå.

Den andra delen av vårt europeiska ansvar gäller avspänningen mellan öst och väst. Den västtyska politiken som nu leds av regeringen Brandt-Scheel är en utomordentligt djärv politik. Sett ur tysk synpunkt. För den innebär att denna regering har gått ut och sagt: Under hela efterkrigstiden har den västtyska linjen varit, att först skall vi ha en avspänning i Europa och sedan kan vi börja förhandla. Den nuvarande tyska regeringen gick istället ut med parollen: Låt oss försöka nå en avspänning genom förhandlingar. Låt oss 25 år efter kriget erkänna att Tyskland förlorade det andra världskriget och erkänna de realiteter som detta förlorade krig skapade i Europa. Det har krävt en väldig förändring av attityderna hos människorna. Det vittnar gott om både den ideologiska hållfastheten och skickligheten i den politiken att man i så hög grad lyckats vinna det tyska folket för den.

Nu är det här en mycket lång process med många känsliga och invecklade skeden. Kort uttryckt, så har det gått ut på att i första hand skulle man skapa avtal med Sovjetunionen och Polen, som innebar att man förpliktade sig att inte använda våld och att man er-

kände existerande gränser. Det har krävt en väldig attitydförändring också hos de ryska ledarna med deras erfarenheter av Tyskland. Det var många diskussioner - det var en gradvis process. Det avtalet slöts för två år sedan. Nästa skede var att gå in på Berlinfrågan, som ju har varit en brännpunkt för motsättningarna mellan stormakterna i Europa. Och det Berlinkomplexet är delat i två delar. Dels är det en överenskommelse mellan de fyra stormakterna om Berlin. Om det gemensamma ansvaret för Berlin. Dels är det en lokal överenskommelse mellan myndigheterna i öst- och väst-Berlin om trafiken, lättnader och sådant. Efter långa och sega förhandlingar så lyckades man i fjol uppnå både en överenskommelse mellan stormakterna och den lokala överenskommelsen. I det ögonblicket var fältet fritt för en ratificering av de ryska och polska fördragen. Västtyskland hade vad de kallade Junkteam , dvs de ville ratificera först sedan frågan om Berlin var löst. Och nu har ryssarna ett mot-Junkteam , som innebär att de skriver på överenskommelsen om Berlin först när tyskarna ratificerat Moskva- och Warszawafördragen. Därför står nu hela intresset kring det som nu kommer att hända den 5 maj, då den tyska förbundsdagen skall ta ställning till de här fördragen. Om de klaras, då inleds nästa skede som är de bilaterala förhandlingarna mellan Öst- och Västtyskland om trafik och deras inbördes förhållanden. När det är klart, då blir väl de här länderna medlemmar av FN osv.

Men alltså av denna långa process så återstår ratificeringen och sedan de bilaterala överenskommelserna mellan Öst- och Västtyskland, där förhandlingar nu är i full gång. Förlåt min långa utläggning om detta för att klara ut det mycket invecklade spel som det här innebär.

Nu är det ju så, att östpolitiken hänger såtillvida på en skör tråd att det behövs absolut majoritet i förbundsdagen för att klara den. Det är inte säkert, för detta behövs det 249 röster, tror jag det är, och man har 251 eller möjligen 250. Det betyder att det är en väldigt knapp marginal. Men man hade väl i Tyskland en förhoppning om att det här skulle gå vägen. Och det är ingen tvekan om att det för freden i Europa är av ett utomordentligt stort intresse att Willy Brandt lyckas med denna östpolitik. Det skulle innebära ett mycket allvarligt bakslag för avspänningssträvandena mellan öst och väst och för freden i Europa om man misslyckades. Den här östpolitiken är i fredens och i Europas intresse, i hela Europas intresse.

Löser man nu den tyska frågan, då står fältet öppet för nästa stora steg i avspänningssträvandena, nämligen den europeiska säkerhetskonferensen. Där är man inne i konkreta förberedelser, som dels syftar till en avspänning och om möjligt militära reduktioner och dels syftar till ett mera vittgående tekniskt, ekonomiskt och kulturellt samarbete. Och en kontinent

som förhandlar om samarbete den startar inte krig inbördes. Redan detta faktum är utomordentligt viktigt. Och därmed kan man få bättre förbindelser med Östeuropa, det är vårt intresse. Nu har jag sagt, och det misstolkas ibland nog felaktigt, att när vi talar om den europeiska traditionen, den europeiska humanismen och den europeiska kulturen så gör vi det i viss mån med rätta. Men denna europeiska kulturtradition har ju inte bara sitt säte i Paris och Rom och till nöds London, utan också i Warszawa och Prag och Budapest. Och när vi talar om Europa skall vi aldrig glömma denna långsiktiga strävan att föra alla de europeiska folken närmare varandra. Och det kan inte ske genom något befrielsekrig, det kan bara ske genom ett konkret samarbete, som också värnar de europeiska småstaternas rättigheter.

Utöver Europa så har ju svensk politik, i allt högre grad utrikespolitik, kommit att engagera sig för de stora internationella frågorna. Genombrottet skedde väl när vi blev medlemmar i FN. Och när Dag Hammarskjöld blev generalsekretare i Förenta Nationerna, så stimulerades vårt intresse, den svenska opinionens intresse, för fredsarbetet. Och det var ett naturligt forum för oss, har varit Förenta Nationerna för att ge uttryck för våra meningar. Vi har varit

med i olika fredsaktioner och fredsbevarande operationer och släppt till väldigt mycket folk till olika internationella organisationer, till medlemsuppdrag och annat, men det skall jag inte gå in på så mycket.

Jag skall ta upp nu de koloniala problemen lite grand. Andra världskrigets väldiga kraftmätning innebar ju att demokratis livskraft, dess förmåga att överleva, ställdes på ett avgörande prov. Demokratin stod till sist som segrare. Den bestod provet. Och minnena från kampen mot nazismen har gett en hel generation avgörande erfarenheter. Eftergiftspolitik, München-politiken, motexpansion, schism och aggression föll i vanrykte. Regeringarna blev benägna att hårt och beslutsamt driva sin politik att sätta hårt mot hårt. Rädslan att upprepa Münchenpolitikens misstag har i mycket präglat staternas utrikespolitiska handlande under tiden efter andra världskriget. Nazismens totala rättslöshet hade också undergrävt tilliten till det internationella normsystemets möjligheter att vara vägledande för regeringarnas utrikespolitiska handlande. Många har sett maktsträvanden och maktambitioner som utrikespolitikens verkliga innehåll. Skepticism och misstänksamhet ifråga om syftet med motsidans planer och handlande blev det naturliga sättet att inom maktblocken värdera utrikespolitiken. Och denna hårt maktinriktade utrikes-

politik har bidragit till att fördjupa existerande intresse motsättningar, ofta föranlett stormakterna till en kompromisslöshet och stundom hänsynslöshet, som i hög grad har präglat efterkrigstidens politik.

Men lika lite som demokratins seger genom rösträttsreformen i vårt land innebar att kraven på förändringar ^{tystades/} fick inte demokratins seger i andra världskriget som konsekvens att kraven på politisk, ekonomisk och social rättvisa upphörde. Tvärtom blev andra världskrigets slut signalen till en helt ny process, nämligen avvecklingen av de stora kolonialväldena som hållit majoriteten av världens folk i ett politiskt och ekonomiskt beroende. Inte minst Förenta Staterna var, sina demokratiska och politiska traditioner likmätigt, inledningsvis pådrivande i den historiska process som kolonialavvecklingen utgjorde. Och dess första led, den politiska självständigheten, genomfördes över stora delar av världen med en ganska stor snabbhet. Framför allt den engelska labourregeringen, snabbt: Indien, Pakistan, Ceylon och många andra länder blev självständiga. Men den efterlämnade naturligtvis en rad från kolonialtiden nedärvda problem, som i hög grad fortfarande präglar den utrikespolitiska utvecklingen i tredje världen.

Och detta till trots är u-ländernas största problem idag att söka genomdriva att den vunna nationella och politiska frigörelsen kompletteras med fullständig frigörelse från de från kolonialtiden kvardröjande ekonomiska bindningarna. Det är det man diskuterar i hög grad i Santiago med början idag.

Och utan en fullständig frihet från koloniala band finns inte förutsättningar att bygga ett samhälle, som är format med det enda syftet att främja nationens bästa.

Det är också först med fullständigt politiskt och ekonomiskt oberoende som bas som ett fattigt land kan bygga upp sina internationella förbindelser och skapa i och för sig ett nytt internationellt beroende genom att delta i samarbetet med lika rättigheter och lika fördelar. Och denna de fattiga ländernas frigörelsesträvan i ekonomiskt och socialt avseende står ännu bara i begynnelsen, och de möter mäktiga intressen i den rika världen.

Och i denna process så har vi då kriget i Vietnam. Kriget i Vietnam det är ett krig bland de förflutnas skuggor, för det är i sitt ursprung ett gammalt kolonialkrig. Jag reste i de där regionerna

som representant för svenska studenter i början av 50-talet, och det man mötte i land efter land var vissa enkla teser, vilket universitet jag än besökte. Den ena tesen var denna att vi vill bestämma i vårt eget land. Vi vill icke att dessa främmande förtryckare, som har härskat här sedan 1700-talet, skall fortsätta att vara våra herrar. De har visat i kriget dom var inte dessa oövervinneliga vite mannen. Vi klarar oss själva. Vi vill ha vår nationella frihet. Och den andra tesen var detta: att vi vill också se till att friheten kombineras med en social frigörelse. Vi har varit förtryckta av ockrare och jorddrottningar och utländska kapitalägare i generationer. Nu skall våra bönder få äga sin egen jord, de skall få chans att utvecklas och inte vara i händerna på ockrarna och jordägarna.

Det var de två. Och det mötte man vilket land man än kom till i hela Asien var dessa två ting grundläggande. Och då rasade ju Vietnamkriget. Det hette Indokinakriget då och var franskt. Vietnameserna hade väl blivit erbjudna sitt oberoende, lovade sitt oberoende 1945, när japanerna tågade ut. De fick det inte, för att fransmännen ville stanna kvar och bevaka sina intressen. Och eftersom Ho Chi Minh hade blivit sviken ett löfte, så började så småningom en befrielsekamp.

Den befrielsekampen var mycket framgångsrik, men de franska trupperna fick alltmer stöd av Amerika. Man räknade ut på den tiden att Amerika betalade då 85 % av de franska krigskostnaderna. Det ledde till katastrofen i Dien Bien Phu och slutet på det franska kolonialväldet i Asien och Genèveöverenskommelsen och löftet om återförening av Vietnam efter en temporär delning och fria allmänna val, som enligt Eisenhower Ho Chi Minh skulle ha vunnit med minst 85 %. Men det blev alltså inga fria val, utan i stället förankrade sig, inträdde amerikanarna i fransmännens ställe i detta gamla, gammaldags kolonialkrig, och stöttade då olika regimer.

Då blev det uppror igen. Det var en folklig resning, både mot de utländska herrarna och mot de inhemska herrarna som satt en feodalregim, som endast tack vare utländskt stöd kunde hålla sig vid makten och som förtryckte folket. Det har varit de här gamla kolonialländernas tragik att de har så ofta ljerat sig med folkets förtryckare i de fattiga länderna, eftersom de tedde sig som garanter för stabilitet.

När det inte gick bra i det kriget, så skickade man dit trupper upptill 500.000 man från Amerika, som förde det här kriget. Och man började bomba Nordvietnam. Och sedan när bombningarna misslyckades, faktiskt och genom opinionens tryck, så slu-

tade man bombningarna och började med förhandlingarna men började med den s.k. vietnamiseringspolitiken, som jag strax återkommer till.

Och där står vi idag. För en kort tid sedan, så gästade den amerikanske presidenten Richard Nixon Kina, varvid besöket av honom själv betecknades som en vecka som ändrade världen. Den minnesgode minns, att man tidigare har sagt att det vore att försvaga demokratin att inleda förbindelser med Kina och att ifrågasätta Taiwans ställning. Men nu kom alltså en förändrad amerikansk politik, och denna förändring i den amerikanska politiken hälsades världen över med rätta som en statsmannamässig handling. Den innebär ju ett accepterande av realiteter i dagens värld och ett steg mot fred.

Men världen och verkligheten har ju inte förändrats för vietnameserna. Den så kallade vietnamiseringspolitiken är ägnad att förlänga kriget, inte att förkorta det. Under senare år så har kriget i själva verket intensifierats. Det har utvecklats till andra länder, krig pågår i Kambodja efter invasionen där, i Laos. Flygbombningar har skett och sker i en omfattning som saknar motstycke i världshistorien. De är betydligt större än under den förra regimen. Washington Post har räknat ut och Dagens Nyheter följde upp

idag att under de sista tre åren så har det varje minut fällts ett ton bomber över Indokina, och alltså mångdubbelt nu - över detta lilla land har det fällts mångdubbelt de bomber som fäll- des över Europa under andra världskriget. Det in- nebär att naturen har utsatts för en förstörelse som drabbar nuvarande och kommande generationer. Och civilbefolkningen har drabbats allt hårdare av krigshandlingarna.

I fjol sa senator Edward Kennedy, att under 1971 så dödas och såras och drivs på flykten flera personer i de tre länderna i Indokina än under något tidigare tillfälle i historien, och de flesta offren är resultatet av den amerikanske aktiviteten. Slut på citat. Och den amerikanska kongressens flyktingkommitté, som Kennedy också är ordförande i, konstaterade att sedan -54 har 335.000 sydvietnameser dödats, 740.000 sårats och $5\frac{1}{2}$ miljon drivits på flykten, framför allt som ett resultat av bombningarna.

Enligt en amerikansk miljöutredning, som tryckts i kongressens protokoll den 1 mars i år, så har de amerikanska bomberna åstadkommit över 10 mil- joner bombkratrar i Sydvietnam. Dessa kratrar har fyllts av vatten, som gör dem obrukbara för ris- odling och som alstrar sjukdomsbärande insekter. Spridningen av växtgiftmedel har förstört en stor del av åkrarna och skogarna i Sydvietnam. Till

följd av den starka internationella opinionen mot användningen av herbicider i Indokina har denna metod skurits ned eller övergivits, men istället har amerikanska traktorkompanier under de senaste åren planat ut terrängen i stora områden i syfte att beröva motsidan möjligheter att gömma sig i djungeln. Enligt dessa amerikanska uppgifter har bulldozers och traktorer förstört sydvietnamesiskt virke och gummiträd till ett värde som överstiger 40 miljoner dollar. Detta är alltså kongressuppgifter.

Det här torde visa att det är ju inte så att under de här vietnamiseringstidens år så har kriget trappats ned, utan det är de amerikanska truppers markaktivitet som har trappats ned, men i själva verket har genom bombningarna närmast skett en eskalering, en upptrappning av kriget. Och nu i de här dagarna så bevittnar vi följderna. Markstriderna har blossat upp över hela Sydvietnam, och massmedia förmedlar bilden av krigets vanvett och människors lidande.

Vietnam/
Grundtanken bakom det amerikanska engagemanget i var att man skulle förhindra vad man ansåg vara en kommunistisk expansion, som hotade västvärldens demokrati och dess strategiska intressen. Denna grundtanke har skjutits i sank av bland annat den nya kinapolitiken.

På sina håll sökte man till och med identifiera Saigonjuntan med demokrati och humanism. Och det sker knappast längre. Nu har man alltså övergivit båda dessa tankegångar. För det går ju inte att säga att egentligen så är det kineserna som driver kriget i Vietnam, när den amerikanske presidenten besöker Kina. Ta bort sjunde flottan, sundet där. Diskuterar om Taiwan. Diskuterar om samarbete. Denna tes att det egentligen är Kina som ligger bakom kriget i Vietnam, som vi alltid har påstått är felaktig, den avlöses av detta när man frågar sig: kommer kineserna att liksom offra det lilla vietnamesiska folket för vänskapen med det stora Amerika. Vietnam är en liten nation som i årtusenden har försökt värna sitt nationella oberoende, och detta är i grunden ett nationellt befrielsekrig och har alltid varit det.

Folkpartiledaren Sven Wedén sa till mig på sin tid att amerikanerna i Vietnam för att lära kineserna att våld inte lönar sig. Det är retrospektivt ganska fantastiskt för att det har ju lönat sig i så fall ohyggligt: de har blivit erkända i FN, Nixon har varit där och Taiwan rullar och det ekonomiska samarbetet rullar med hela världen.

Nej, det våld som inte lönar sig, det var ju det våld som sätts in för att hindra ett litet folks

strävan till nationell och social frigörelse.

Om då de två huvudteserna för kriget har fallit bort, då ter det sig att fortsätta att slå vakt om Saigonjuntan genom en väldig militär insats, det ter sig då meningslöst. Det leder ju bara till fortsatt krig och förödelse. Man borde ju nu ha kommit fram till slutsatsen att en militär lösning icke är möjlig, om man icke är beredd att på avstånd, med teknikens hjälp totalt ödelägga ett fattigt land genom det så kallade elektroniska kriget. Men följderna av en sådan politik det vore ju fullständigt omätliga lidanden för enskilda människor, som sannerligen har lidit nog. Och följden kan ju också bli en moralisk kris i de rika länderna inför framtiden. Jag kommer ihåg ett uttalande av en gammal romersk fältherre som sa, att vi skapade en öken och kallade det fred.

Om man alltså har ett land med 10 miljoner bombkratrar, där alla den moderna teknikens medel har använts som sprängmedel, som bit för bit mals sönder, det är ju inte mycket se'n att proklamera att här har vi vunnit en militär seger. Att säga att denna totalt förödda bit av jordytan, där råder fred. Vad är det för fred? Det finns inga tänkbara lidanden som det vietnamesiska folket, de vietnamesiska bönder kunde ha utsatts för av någon

regim som är värre än de som de har utsatts för genom bombningarna i demokratins och frihetens namn. Det är den enkla moralen.

Och därmed är man tillbaka till det grundläggande: att fred i Vietnam kan bara uppnås genom en politisk lösning, som tillförsäkrar Vietnams folk nationell självständighet och frihet från främmande inblandning. Vägen till en sådan lösning går via förhandlingar, inte genom militärt våld. De regelbundna förhandlingskontakterna i Paris har avbrutits - ensidigt. Vi vädjar, liksom många andra regeringar, till den amerikanska regeringen att återgå till förhandlingsbordet, och det är en vädjan som kommer från många håll i världen. Det är viktigt att kravet på ett slut på Vietnamkriget förs fram av en bred opinion. Vi som tror på demokratin, tror också på att opinionen, människors engagemang, moral och övertygelse kan ändra världen.

Då är frågan om lärdomarna för framtiden utav det här. Ja, de borde vara många. Men bland annat har det lett till att i hela den så kallade rika världen - men kanske starkast i Förenta Staterna - har människorna börjat tvivla på en maktpolitik i det egna intresset. Rädslan för eftergiftspolitikken börjar blekna inför andra insikter och intryck.

En lärdom som man nu borde ha fått är att förtryckta folks strävan efter frigörelse aldrig kan stoppas. Vi börjar inse att kampen för nationellt, ekonomiskt och socialt oberoende är en mäktig kraft, som också kan upphäva maktpolitikens realiteter. Vietnam skapar respekt för det nationella oberoendet, och det kan skapa respekt för en norm att den internationella sammanlevnaden skall präglas av respekt för de små staternas rätt att forma sin politik med den egna nationens bästa som främsta rättesnöre.

Och kanske det nu på en mera realistisk bas kan återupprätta det som nazismen krossade under andra världskriget, nämligen den normen för nationernas samarbete och samlevnad att grunden är att acceptera deras krav på självbestämmanderätt och oberoende. Och det skulle innebära att de fattiga folkens krav på förändringar skulle mötas av de gynnade och rika staterna inte med våld och maktmedel utan med positiv handling med stöd för ansträngningarna att genomföra fredliga reformer.

En sådan politik, som är baserad på reformismens ideal, accepterar förändringens nödvändighet för de fattiga. Det skulle bidra till att stärka freden.

Det är ur ett sådant perspektiv man bör se vår biståndspolitik. Den skall formas för att underlätta de fattiga ländernas fredliga strävan efter ekonomisk och social frigörelse. Den skall underlätta reformer för folkflertalets bästa. Och därmed blir biståndspolitiken ett element i den politik som vi för i FN och på andra håll för att främja en fredlig utveckling.

Vietnampolitiken och Vietnamkonflikten har inneburit att teorin om makten som den enda basen för utrikespolitiken kanske inte är så självklar längre. Kanske kan respekten för de små staternas suveränitet och oberoende komma att öka.

Allra sist, för att inte utsätta er för hela det föredrag om framtiden jag höll på tyska i tre kvart, nu kort: Det här kravet på oberoende innebär ju inte någon isolering. Vi kommer ju att av egen fri vilja få uppge mycket av detta oberoende för att kunna lösa de verkligt stora globala problemen. Om man studerar de här framtidsforskarna. De går i vågor. Först hade vi teknokraterna, som extrapolerade teknokratiska kurvor mot framtiden med allt märkvärdigare uppfinningar och allt missnöjdare människor. De enda nöjda var de här teknokratiska framtidsforskarna för det var alltid någon ny framtid att utforska även år 2000.

Nu är det istället de som pekar på att jorden håller på att uttömmas på sina resurser eller kan göra det, att jorden är ett litet klot med begränsade resurser, sårbart för de krafter som tekniska och ekonomiska utvecklingen frigör. Vatten och luft är knappa tillgångar. Vi har inte obegränsade energiresurser. Råvarorna är inte någon outtömlig tillgång. Släpp ut avfall och föroreningar i havet och atmosfären så kan det leda till bestående rubbningar i de processer som utgör villkoret för mänskligt liv på jorden.

Befolkningstillväxten skärper trycket på våra begränsade resurser. Livmedelsproduktionen räcker, trots den gröna revolutionen och andra framsteg, inte i dag och än mindre i framtiden för att föda denna växande befolkning. Då drar många vetenskapsmän slutsatsen att om den utvecklingen fortsätter, är katastrofen oundviklig.

Insikten om att jorden är en begränsad planet kommer att framtvinga en global samverkan för att tillvarata människans möjligheter att överleva. När det gäller befolkningsfrågan, råvarutillgångarna, energiförbrukningen, livsmedelsproduktionen och miljöförstörelsen. Och som ett i alla fall led i ett sådant, att försöka vara med och skapa ett sådant globalt ansvar får man se den miljökonferens som vi tog initiativet

till och som snart kommer att äga rum i Stockholm. Sådant som detta anser jag också vara en utomordentligt väsentlig del av svensk neutralitetspolitik.

Statsministerns svar under frågestunden:

Svar 1:

Efter det att talaren tre gånger hade sagt att socialdemokraterna inte vågar debattera EEC, så är det på darrande knän jag vacklar upp här i talarstolen.

Kravet på folkomröstning tyckte jag också var intressant, därför att det har hittills bara framförts av KPML(r) och det är roligt att Heimdal har fått en kompis i den politiska arkipelagen.

Det är naturligt att vissa skulle bli väldigt skakade i moderpartiet om man talade om floskler i neutralitetspolitiken, därför att de är ju så angelägna att tala om att de visst är anhängare av neutralitetspolitiken. Nu är det så att han säger att det vet vi ingenting om - det här med neutraliteten och medlemskapet - för det har vi inte förhandlat om. Men jag tror att frågaren har missat den grundläggande poängen, nämligen att neutralitetspolitikens innebörd bestämmer vi själva. Vi kan inte sitta och förhandla om vad vår politik innebär

med representanter för en allians. Det går inte. Den måste vi bestämma själva. Och då har vi sagt att i en organisation, som har till syfte att nå fram till en gemensam utrikespolitik och också börjar föra in det militärpolitiska samarbetet, kan icke ett neutralt land som Sverige bli medlem. Då säger talaren: vad tycker utländska socialdemokrater? Ja, de som är med i Atlantpakten har ju inte den här bindningen. De kan alltså bli medlemmar i EEC utan att deras grundläggande utrikespolitik förändras, för de har ju redan gått in i en allians.

Men om han går ut och frågar socialdemokrater i neutrala länder, i Schweiz, i Österrike och i Finland, så kommer han att få precis samma svar som av mig. Vi kan till följd av vår neutralitetspolitik icke bli medlemmar i EEC. Den enda skillnaden är att Heimdals motsvarigheter i Finland, i Österrike och i Schweiz glädjande nog är så kloka att de säger detsamma. Det är i det här fallet bara de svenska ungt konservativa som skiljer sig ur bilden.

Men det här med alliansfrihet är inga floskler. Det är svenska folkets grundläggande trygghetskrav. Och visst vågar vi debattera EEC, men ni får skärpa upp argumentationen lite grand.

Svar 2:

Jag delar talarens mening i och för sig. Jag tillbringade ju hela min barndoms somrar i de baltiska länderna. Jag vet att de hade en egenart som de ville värna, och den krossades i och med den tyskryska pakten 1939. Det är precis rätt - så är det. Det är ett faktum. Det skall vi inte alls undanskymma. Det är ett faktum. Men det finns ingenting som vi idag kan göra för att återskapa de baltiska nationerna på det sätt som de existerade före det andra världskriget. Och det finns ingen nation på hela den så kallade västsidan som framför några krav i den riktningen. Det är också ett faktum. Det är de baltiska folkens tragedi.

Svar 3:

Jag kan inte i detalj balthistorien 1945, men jag har efter bland annat läsandet av Enquists bok ju utomordentligt svårt att se att det var en skamfläck. Det var en oerhört svår, komplicerad fråga. Men jag tror också att mycket av agitationen här, där man utnyttjade de här människorna, kom att skada dem väldigt mycket. Det tror jag också starkt framkommer i Enquists bok. Vi behöver inte alls gå till andra sidan jordklotet, men jag reagerar ibland när man säger, att bara för att vietnameserna är på andra sidan jordklotet, så skulle vi inte få engagera oss i deras öde. Det är det något konstigt med, för det har varit den dominerande utrikespolitiska frågan under nästan hela 60-talet.

Men vi behöver inte alls gå till andra sidan jordklotet i olika situationer som när grekjuntan tog över i Grekland eller när den sovjetiska invasionen skedde i Tjeckoslovakien. Men sanningen är ju den, att de baltiska folkens öde har vi ju sett. Men tragiken är att de som kräver att vi skall uttala vår mening om detta - och det har vi gjort så många gånger - vare sig de eller någon annan kan anvisa någon annan konkret väg att då hjälpa de folken än en fortsatt avspänningspolitik, en fortsatt fredspolitik i Europa, som möjliggör vidgade kontakter mellan folken, möjliggör en större rörelsefrihet och - förhoppningsvis - möjliggör en demokratisering i alla Europas länder. Det är det enda recept som jag har sett - och som vi kan vara med om - som konkret skulle innebära någon förbättring i de baltiska folkens levnadsvillkor.

Svar 4:

Jag har sagt den 18 juni i fjol, att alla amerikanska trupper måste lämna Vietnam. Vi har sagt att 7-punktsplanen var ett konstruktivt underlag för förhandlingar, och vi fick kritik för det då. Sedan har det visat sig att i de s k hemliga förhandlingarna så har den varit ett underlag. Men det jag kan säga idag, det som står i TT-kommunikén från det här föredraget, det är precis detta: Sätt er ner vi förhandlingsbordet, för det är precis det som vietnameserna också har som ett förstahandskrav. Visst skall alla främmande trupper bort från Viet-

nam. Visst skall de ha ett självbestämmande. Visst skall de få forma sin egen framtid. Men det som just idag är det aktuella, det är att få slut på detta vanvettiga krig genom en politisk lösning, som bara kan nås vid förhandlingsbordet i Paris eller annorstädes. Parollerna är allright - dem har vi varit inne på många gånger -- men idag är det helt avgörande kravet: Sätt er ner och förhandla fram en politisk lösning, som ger fred och oberoende åt Vietnams folk. Därför är det ingen västgötaklimax utan det är i det vietnamesiska folkets och i fredens intresse att jag gjort detta till en huvudpunkt.

Svar 5:

Det är i och för sig en klyftig fråga som Kleberg ställer, för det är ganska naturligt att min argumentation i EEC-frågan och i ett föredrag som heter "Svensk neutralitetspolitik" ju i hög grad har kretsat kring de säkerhetspolitiska aspekterna. Den är i och för sig helt avgörande vid den analys som vi har gjort, för att ett svenskt medlemskap i EEC är uteslutet. Nu är frågan neutralitetens ekonomiska bas. Därmed menar Kleberg det faktum att 60-70 % av vår handel nu går till det utvidgade EEC och att detta skapar ett faktiskt beroende, som är rätt så påtagligt - kan bli det. Det finns en hel del i den argumentationen, men nu vill jag ändå påstå att detta har varit ett faktum rätt så länge, att så stor del av vår han-

del har gått i den riktningen. Det har inte påverkat våra möjligheter till ett rimligt mått av självständighet. Under tidigare år när man har talat om Vietnam, så har man försökt hota mig med ekonomiska repressalier - icke från utlandets sida men däremot svenska konservativa, folkpartister och andra har försökt ta i släggan och säga, att nu blir det nog ekonomiska repressalier. Så har de uteblivit och de har varit lite snopna. Men det hade vi ju fått ta i så fall. Men det blev inte.

Då är frågan: Vad har vi då för andra möjligheter - beredskapsplanen som du säger. Ja, i och för sig så är det ett intresse för ett neutralt land att sprida sin handel över så breda fält, geografiskt sett, som möjligt. Det är bara det att en ofantligt stor del av vår handel går till våra närmaste grannar. Så kommer det att förbli. En så väldigt stor del av vår handel går till de expansiva industrinationerna i Europa, där vi har gamla handelsförbindelser som England, Tyskland och Frankrike. Vi har gjort stora ansträngningar för att utbygga vår handel med östländerna, men det är inte så lätt för svårigheten är att hitta saker och ting som de kan sälja till oss. Det har varit svårigheten i alla handelsförbindelser. Samma är det när vi försöker hitta olika vägar att bygga ut med Kina t ex. Det är samma problem där.

När det gäller u-länderna är svårigheten att finna ekonomiska möjligheter för dem att driva handel med oss. Därför är det utomordentligt svårt att på ett avgörande sätt och på kort sikt förändra den fördelning av vår handel som nu gäller. Den kommer att fortsätta.

Därför är tullavvecklingen inom ramen för EEC ett uppenbart och påtagligt svenskt intresse. Men vi är tillsammans med de andra neutrala länderna jag menar: finnarna måste ju se att mycket av deras industriella framtid ligger ju i att de kan öka exporten till väst-Europa, och trots sitt utrikespolitiska läge tvekar de inte att göra det på ett avgörande sätt. Så vi får räkna med att kunna bevara vår självständighet ändå. Men samtidigt ligger den beredskap vi talade om i att så långt det är möjligt sprida våra handelsförbindelser runt om i världen. Det är ett slags garanti för en neutral stat, som vi inte skall underskatta.

Sedan när det gäller de stora koncernerna och företagen tror jag, att problemen med de multinationella företagen kommer att bli ett av 70- och 80-talets stora problem. Det tror jag säkert. Men det gör inte mycket till eller ifrån om vi når den tullfrihet som vi eftersträvar. Det tror jag inte. Utan där blir det vilka förbindelser, vilka samhällsformer som man mellan staterna kan skapa.

Och inte minst mellan arbetarorganisationerna, fackföreningsrörelserna på arbetar- och tjänstemannasidorna.

Det är på det sättet att kapitalet rör sig väldigt lätt över gränserna. Vi bara checkar liksom växlar och sådant till bankkontor i princip. Medan människorna har svårt att röra sig över gränserna. Att organisera sig, vi är ju alla fyllda av språkbarriärer, nationella fördomar och annat. Det har alltid varit så att kapitalet har varit starkare organiserat över gränserna och de anställda och arbetstagarna har haft det svårt, som visar sig av internationalernas sammanbrott inför krigspolitiken i första världskriget t ex. Därför tror jag att det blir för fackföreningsrörelsen, på tjänstemanna- och arbetarsidan i olika länder, utomordentligt viktigt att skapa effektiv motvikt till de multinationella företagen. En del av mina partibröder tror att detta gagnas av att vara med i EEC, att EEC kan ge motvikt mot de multinationella företagen. Men jag är inte alls säker. Utan det är samarbetsformer som går långt utanför EEC-kretsen som kommer att bli nödvändiga, om strävandena att hålla detta mycket maktfullkomliga kapital stängd.

Svar 6:

Jag tycker inte alls att det är rättvist mot oppositionen att säga att oppositionen inte har begripit det här. Jag vill bara påpeka att både cen-

terpartiet och folkpartiet står helt bakom regeringen i den här frågan, så de har begripit det väldigt bra. Det är bara moderaterna som står helt isolerade i Sveriges riksdag. ^{Så/} det tycker jag är orättvist.

När det gäller folkomröstning har det framställts något krav i riksdagen om detta. Vad är det man skulle rösta om? I Norge och Danmark är det ett konkret avtal man röstar om. Skall man ha en omröstning om det avtal vi kan förmodas sluta eller: Vill ni hålla fast vid den svenska neutralitetspolitiken. Om Wickman ställer till med en folkomröstning om detta vore han lika fräck som Pompidou, för att svaret är givet.

Jag vill inte säga att vare sig KFML(r) eller Heimdal är blinda hönor, men jag säger att det är två relativt sett ytterlighetsgrupperingar i svensk politik. Det är otvivelaktigt så. När någon säger att man är förvirrad, då slår man ju blygt ner ögonen och tänker att det kanske man är. Men när jag sedan hörde argumentationen, så blev jag klar över att jag hade en överman åtminstone med mig.

För det var ju inte så att vi plötsligt sa, att neutraliteten är inte förenlig med medlemskap. Utan det var ju en lång process av intensiva analyser och diskussioner.

Jag har sagt förut i ett sammanhang, att när jag på sommaren 1970 läste Davignonkommitténs rapport om en gemensam utrikespolitik och diskuterade det med experterna, då fick jag väl ganska klart för mig, att redan den säkerhetspolitiska delen låser tanken på svenskt medlemskap. Jag tog inte upp det i valrörelsen därför att det här var i augusti och hade man då gått och sagt det i valrörelsen, så hade man sagt att det här var av rena partipolitiska skäl och vi hade förpestat diskussionen. Jag tänkte att man skall försöka hålla nationen samlad så gott det går, och då skall jag inte gå in i den här frågan, då skall jag inte gå in i valrörelsen och dra upp den. Det är möjligt att vi förlorade något på det, men det var värt det i alla fall.

Men när vi fick diskuterat det där och la fram - då hade inte beslut tagits ännu - vår deklARATION i Bryssel, och jag vill påpeka att samtidigt som den svenska deklARATIONEN las fram, så hade vi en presskonferens både i Bryssel och i Stockholm, där jag öppet och ärligt deklarerade att sannolikheten för ett svenskt medlemskap i EEC har starkt minskat. Och ord för ord detsamma sa Gunnar Hedlund, en klok man. Han sa det. Men vi tänkte att vi måste ju ändå underkasta den här frågan en mer ingående analys. Och det gjorde vi under vintern. Så tog man ställning till Davignon-rapporten, man hade det första samarbetet, där man kom ut med en

gemensam kommuniké, man tog ställning till Werner-rapportens första etapp, började komma med de militärpolitiska uttalandena. Vi hade under hela februari -71 väldigt intensiva diskussioner i regeringen, 5-6 beredningar om EEC-frågan. Och vi kom till den fullkomligt enhälliga slutsatsen, att ett svenskt medlemskap i EEC är med hänsyn till neutralitetspolitiken icke möjligt.

Så småningom tog vi upp kontakt med andra partier. I första hand med Hedlunds som det största oppositionspartiet och ett parti som alltid har slagit vakt om neutralitetspolitiken. Sedan med Helén och några kolleger tog ett samtal med Bohman. Då uppstod bara frågan: hade vi väl kommit till en ståndpunkt, skulle vi undertrycka den? Jag gjorde möjligen ett fel för jag sa - vi hade då våra distriktskongresser i socialdemokratiska partiet. Där var det många motioner där man gick på den här öppna linjen. Och då sa jag: skall vi åka omkring på alla våra distriktskongresser och säga att medlemskapet är öppet. Vi vet ännu inte om vi kan bli medlemmar eller inte, det skall vi förhandla med EEC om, när vi i själva verket hade ett fullkomligt enhälligt fattat beslut. Det går inte i en demokrati. Nu kunde man säga två månader senare: när ni nu hade ett beslut, varför kunde ni inte tala om det. Det hade lite betydelse för tidpunkten, om vi skulle välja mars eller april. Men det hindrade inte att en del av mina kolleger, och det är jag ganska

sur på dem för, kastade fram att det här var rädslan för vänsteroppositionen och partier och allt det där, som avgjorde det här ställningstagandet. Inte ett spår av det. Men vi hade ett ställningstagande. Och när vi tog det, så hade vi alltså stöd omedelbart av det största oppositionspartiet fullt ut, helt och hållet. Det är alltså nästan rörande när man ser de här från ungdomsgern, eller vad det nu heter nu för tiden, att de skäller på socialdemokraterna för nu med det borgerliga samarbetets linje vågar man ju inte tala om, att bröderna i oppositionen har samma ståndpunkt som vi, även om det kan vara lite av och an med folkpartiet, men det tillhör bilden, så att säga. Men det är så. Det var därför vi kom till den här slutsatsen. Det står fullkomligt klart - jag har ju varit och diskuterat detta oändligt med många representanter för EEC. Enligt min mening hade vi fått kräva en generell klausul av så vittgående slag, att det med hänsyn till EEC:s grundläggande doktriner varit helt otänkbart för EEC att acceptera. Och det menar man ju också på EEC-sidan. Jag har ju träffat många sådana mer eller mindre självutnämnda experter som säger att "javisst, det är klart att Sverige inte kan bli medlem, det begriper vi också, men vi skulle ha hållit fast vid den där ansökan för att uppnå vissa taktiska fördelar." Jag tror inte det. Jag tror inte att man kan bedriva utrikespolitik och

samarbete med en organisation, som vi ändå skall ha att göra med och som är väldigt viktig för oss med att köra med falska förespeglingar, dvs låtsas som om vi kunde bli medlemmar när vi vet att vi inte kan bli det. De taktiska fördelar man kan vinna på ett sådant sätt tror jag är väldigt lätt förlorade.

Ja, du begärde att jag skulle tala om hur det gick till. Och det var rätt enkelt gjort. Jag har sagt, att ska jag förebrå mig något, så är det att man har legat alltför långt framme på marginalen till vad den svenska neutralitetspolitiken tål. Men det tycker jag man skulle göra, man skulle pröva hur långt man kunde gå här, vad är det för hinder. Och det har skapat en del förväntningar hos en del industrimän och andra om möjligheter som vi i realiteten inte hade när utvecklingen i EEC tog sin väg. Näringslivet i Schweiz och Österrike tar det ofantligt mycket lugnare än svenskt näringsliv gjorde åtminstone för två månader sedan. För de har begripit det här från början, att de inte kan bli medlemmar. Och jag tror att nu får vi ett avtal med EEC, vi får förhandla fram det de närmaste tre-fyra månaderna hoppas jag. Det återstår många problem. Men det är ett avtal som kommer att innebära väsentliga fördelar för den svenska nationen och samtidigt stå i full överensstämmelse med vår neutralitetspolitik. Och det tycker jag vi kan vara ganska rimligt nöjda med.

Svar 7:

På den första frågan kan jag säga, att det är riktigt att vår handel med Östeuropa bara har ökat från fyra till fem procent. Men det beror inte på oss. Det beror inte på att den svenska regeringen inte har försökt att på olika sätt främja handeln. Jag hoppas att 70-talet blir bättre. Och vi fortsätter de här ansträngningarna. Det har under de sista åren skapats några samarbetsorgan för att främja handeln.

Så vet jag att Svedberg har ett gott öga till det här med utvecklingsbarheten. Men jag säger helt enkelt så här: i vårt memorandum av den 9 september i fjol, så tog vi upp en rad ting där vi var beredda till samarbete om möjlighet gavs och som vi anser vara fullt rimliga och som ligger klart i vårt intresse. Det gäller tekniska frågor, provning och standardisering och en massa sådant som är viktigt. Det gäller att ha en diskussion om konjunkturpolitiken, där man ju visat hur pass beroende man är av den internationella utvecklingen. Det gäller sådant som miljövärden. Det gäller sådant som harmonisering av konkurrensreglerna. Om Du frågar mig vad jag menar med utvecklingsbarhet, då är det korrektaste svaret att inom ramen för den utvecklingsbarheten så är jag beredd att ta upp de ting som vi förde fram i memorandumet den 9 september, den 6 september var det. Jag har ett klart intresse av det. Nu har EEC en väldigt hård doktrin, man anser alltså att institutionellt sam-

arbete kan icke ske annat än med dem som är medlemmar av kyrkan. Därför har man avvisat alla de härtingen och sagt, att ja, det kan vi få ta upp. Det är vi som kommer att få ta upp de frågor som vi vill vara med och göra utvecklingsbara. Så det är varken för att lägga bomull på näringslivet eller för att ha några skumma undertankar, som ligger bakom det här med utvecklingsbarheten utan det är ganska kontret. Och det konkretaste svaret det är att hänvisa till det vi räknade upp, specificerade som vi var särskilt intresserade av i vårt memorandum den 6 september, som vi tyvärr har fått nej till från EEC på några punkter.

Svar 8:

Det där var inte så mycket att svara på. Jag menar bevisningen för att Hedlund inte hade läst dessa handlingar var ju lite skakig. För det enda han gjorde i TV det var att han hänvisade till dem. Och då måste han ju på något sätt känna till dem. Med de 30 sekunder man får i TV, kunde han väl inte annat än att hänvisa till dem. Jag tycker det var en dålig argumentation.

De andra partierna - det är två ting att säga om detta. Men vi skall komma ihåg, att om man ser på de oerhört uppslitande strider som förekommer i många europeiska länder om EEC-frågan, så är det en väldig styrka att vi ändå i så hög grad har en samlad nation i de här frågorna, i grundteserna om

neutraliteten och handelssamarbetet. Det är en styrka. Vi har dem som kan ifrågasätta det ena och det andra. Vi har högern, som har en isolerad ställning i den här frågan, det är klart. Som Moderata samlingspartiet så ofta har haft i utrikespolitiska frågor och det får vi väl stå ut med. Man kanske rensar luften med en debatt och det visar, att det har varit traditionen att vi haft ett parti till höger som på olika punkter ifrågasatt neutralitetspolitiken, på ett sätt som gör att man får ha klarhet, så att inte även neutralitetspolitikens fiender ryms inom dess täckmantel. Det har väl gällt alla, nu även Bohman. Bohman har jag inte kritiserat så mycket utan det har de andra gjort. Inte skulle han få vara med i regeringen och de kunde inte sova om natten och allt vad elände de andra borgerliga partiledarna råkade ut för, när de läser hans böcker.

Men det är en sak för sig. Det gör mig ingenting att jag här åberopar att centerpartiet och folkpartiet stjäla kommunisterna, står bakom vår grundläggande EEC-politik och att vi har hela TCO och hela LO som också står bakom vår grundläggande EEC-politik. Det är en styrka att visa upp i våra förhandlingar. Och det är en styrka för framtiden också när vi skall gå in i det samarbetet att det har varit en så pass enhetlig uppslutning bakom politiken. Det vi har är ett optiskt fenomen, att vissa industriledare, vissa moderater och vissa stora

tidningar, som alltså har ett intresse och som sedan gammalt har varit motståndare till svensk neutralitetspolitik, de driver det. Men jag tror icke att det har någon som helst folklig förankring.

Därför tror jag, det är det korrekta svaret, att det här är en stor fördel i vår EEC-debatt jämfört med andra länder att vi har en så pass enhetlig opinion. Det gör att debatten inte blir lika het, att splittringen inte blir lika stor. Men det gör att vi med i hög grad samlad kraft kommer att gå in i det här samarbetet.

Svar 9:

Det är sannerligen inte lätt att svara på. Väinö Leskinen, som var utrikesminister i fjol, sa att "Nordek är skrinlagt". Då sa jag att det konstitutiva för ett skrin är att det kan öppnas, för annars är det inget skrin utan en kloss. Men det kanske var önsketänkande från min sida, för jag misstänker att det är väl sent nu. Den stora chansen var våren 70 och den missades, tyvärr. Jag vill inte spekulera om den interna utvecklingen i Finland, men så mycket vill jag säga, att det blir ett svenskt ansvar även i framtiden att göra sitt yttersta för att utveckla ett nordiskt samarbete i vilket verkligen också Finland deltar. Vilka former det kommer att ta och vilka de politiska förutsättningarna kommer att bli, det vet jag inte. Men att det skall drivas med all den kraft

vi kan mobilisera, om det är jag alldeles klar.

Svar 10:

Jag tackar för förhoppningen. Det blir dåligt med lagerkransar nu, det tror jag, men de allvarliga samtalen brukar bedrivas vid en öl efter bastun med finska politiker. Det tror jag kommer att gälla även i framtiden.

Svar 11:

Man bör skilja på två frågor. Den första är saken, den andra är formen. Vad är saken? Jo, det är att det är ett uttryck för en enligt min mening helt förkastlig kulturpolitik, som präglas av en diktatur, i vilket det utomordenligt framstående författaren Solzjenitsyn inte tillåts hämta det pris som han har tillerkänts. Han har rönt stor uppskattning i hela världen. Det är saken. Ja, priset har ju i och för sig utdelats, men det gäller insignierna. Det är det centrala och jag har ju sagt vad jag tycker om denna kulturpolitik, som är en efterstalinistisk kulturpolitik helt enkelt. Den andra är formen.

Jag fick den här frågan, det var i december 70, och mitt svar kan jag nästan säga nu exakt det samma: att självfallet skall vi vara med och överlämna priset till Solzjenitsyn, formerna får ni klara ut på vanligt diplomatiskt sätt. Det är så. Det har Gunnar Jarring fått klä skott för nu. Men han är en utomordentligt framstående ämbetsman, duktig, försiktig, det är klart. Han var borta på sitt medlingsuppdrag den första tiden. Men när han kom tillbaka, så gav han tre

alternativ. De två huvudalternativen var att man skulle ordna en ceremoni på ambassaden, där man överlämnade priset. Det andra var att eftersom det inte kunde bli någon stor mottagning med hänsyn till situationen i Sovjetunionen och ambassadens uppgifter, det är att priset tills vidare fick vara kvar. Och det gjorde han alltså på Nobelstiftelsens uppdrag, för det är ju Nobelstiftelsen som bestämmer här i grunden. Och i den situationen sa Solzjenitsyn att i det fallet så väljer jag att priset får ligga kvar. Där står frågan nu, (ohörbart) illustrativt till en utrikespolitisk grundlinje: att i själva sakfrågan så har vi ingen som helst anledning att dölja vår uppfattning om vad det här är för slags kulturpolitik och vad är det för slags samhällssystem, där sådant får hända. När det gäller formen, så överlåter vi det till de former man funnit i det här mellanfolkliga samarbetet på ambassader och allting. Vi följer precis de regler som man brukar följa. Och det är att vi använder inte den här förvaltningen för att markera en politisk uppfattning. Det gör vi genom regeringen och det intressanta är, att de som har kritiserat regeringen här är ofta dem som i andra sammanhang med skärpa har talat om att ämbetsmän skall vara ämbetsmän och får inte politiseras och får inte vidta något som kan tolkas som politiska handlingar - så oerhört strikta och formella och byråkratiska. Men den grundläggande frågan är att det är djupt beklag-

ligt, för att inte säga skakande, att i världen av
i dag så skall en så utomordentligt framstående kul-
turpersonlighet som Alexander Solzjenitsyn inte få
röra sig fritt och tala fritt.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pressbyrån

Utdrag ur statsminister Olof Palmes anförande inför Utrikespolitiska föreningen i Uppsala den 13 april 1972.

För en kort tid sedan gästade den amerikanske presidenten Kina varvid besöket betecknades som en vecka som ändrade världen.

Tidigare har man sagt att det vore att försvaga demokratin att inleda förbindelser med Kina och ifrågasätta Taiwans ställning. Den förändring i den amerikanska politiken som nu signalerades hälsades världen över med rätta som en statsmannamässig handling. Den innebar ett accepterande av realiteter i dagens värld och ett steg mot fred.

Men världen och verkligheten har inte förändrats för vietnameserna. Vietnamiseringspolitiken är ägnad att förlänga kriget, inte att förkorta det. Under senare år har kriget i själva verket intensifierats. Det har utvidgats till andra länder - krig pågår i Kambodja och Laos. Flygbombningar har skett och sker i en omfattning som saknar motstycke i världshistorien. Naturen har utsatts för en förstörelse som drabbar nuvarande och kommande generationer. Civilbefolkningen har drabbats allt hårdare av krigshandlingarna.

Vi bevittnar i dessa dagar följderna. Markstriderna har blossat upp. Massmedia förmedlar bilder av krigets vanvett och människors lidande.

Grundtanken bakom det amerikanska engagemanget i Vietnam var att man skulle förhindra vad man ansåg vara en kommunistisk expansion som hotade västvärldens demokrati och dess strategiska intressen. Den har skjutits i sank av bl a den nya kinapolitiken.

På sina håll sökte man t o m identifiera Saigonjuntan med demokrati och humanism. Det sker knappast längre.

Nu tycks man således ha övergivit båda dessa tankegångar. Att fortsätta slå vakt om Saigonjuntan genom en väldig militär insats ter sig då som meningslöst. Det leder bara till fortsatt krig och förstörelse. Man borde ha kommit till slutsatsen att en militär lösning icke är möjlig - om man inte är beredd att på avstånd, med teknikens hjälp totalt ödelägga ett fattigt land. Följderna vore omätliga lidanden för enskilda människor. Följden kan också bli en moralisk kris i de rika länderna inför framtiden.

Fred i Vietnam kan bara uppnås genom en politisk lösning som tillförsäkrar Vietnams folk nationell självständighet och frihet från främmande inblandning. Vägen till en sådan lösning går via förhandlingar inte genom militärt våld. De regelbundna förhandlingskontakterna i Paris har brutits. Vi vädjar, liksom andra regeringar, till den amerikanska regeringen att återgå till förhandlingsbordet.

Detta är en vädjan som kommer från många håll i världen. Och det är viktigt att kravet på ett slut på Vietnamkriget förs fram av en bred opinion. Vi som tror på demokratin tror också på att opinionen, människors engagemang, moral och övertygelse, kan ändra världen.